

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 25. junija 1862.

Slamoklajarji.

Če, dragi bravec, greš poleti ali v jeseni memo kakošnega pašnika in ogledaš mlado živino, javalne da boš drugač rekel, kakor da naš kmet za živino še vse premalo skrbi. Kjer je pa živinoreja zanemarjena, ondi se tudi poljedelstvo gotovo na višo stopnjo ne povzdiguje; zakaj eno brez drugega obstati ne more; dobre njive potrebujejo tudi dovelj gnojá, obili gnoj pa dá tudi obilo klaje za živino. Umna živinoreja je steber, na katero se opira kmetijstvo.

Tù pa tam se kmetovavci nahajajo, ki živino imajo le za silo in da jim gnoj dela. In tako tudi ravnaajo ž njo. Marsikdo misli, če ima več živine, mora si tudi več gnoja napraviti. Toda, kdor tako računi, se dostikrat jako opehari, in zlasti tisti gospodarji, ki se z natriletnim obdelovanjem polja pečajo, in menijo, da bodo s pičlo pridelano krmo tudi obilo živine prerediti; največ se zanašajo na obilo pridelano slamo. Pa kakošni borni in mrhovi repi pridejo konec zime iz njihovih hlevov!

Preobilna klaja s slamo — pravi dr. Kühn — je velika potrata in rakova pot za kmetijstvo. Nikoli ni slame dosti, malo gnoja in še ta ni dosti vreden, slabo rejena živina, malo mleka in še to stane drago: to so nasledki slamoklaje. Slama sama ni v stanu živine pri dobri moči ohraniti, pa še to je, da želodec s samo slamo nabasan še iz slame ne more vsega izvleči, kar je v nji tečnega.

Kdor pa slamo z dobrim senom meša, bo živino pri mesu ohranil, in krave mu bodo pri umni mešanci obilo mleka dajale. Če se slama za klajo na drobno zreže, popari, zavre in se zmehča, lože jo živina prebavi in bolj ji tekne.

Res je, da se s slamo in nekoliko repe goveda prerediti. — al kako? Tako da pri življenju ostanejo; drugega dobička ni od nje pričakovati. Slama ima mnogo lesnih nitk v sebi. Ako slami le lesne nitke vzameš, ostane le tretji del redivnih stvari v nji, ki jih želodec in čeva prekuhajo za živino. Pri vsem tem je pa še vprašanje, ali je želodec živinski v stanu, redivne moči iz teh lesnega lakna izsrkati. Gotovo je, da ne zdá 250 funtov slame toliko kakor 100 funtov sená; 400 funtov bi je moglo biti. Potem bi mogla molzna krava 100 funtov dobre slame povžiti, da bi dobra 2 funta prave redivne stvari v se dobila. 100 funtov slame je na videz tako velik kup, da bi se vstrašil vsak še tako neusmiljen slamoklajar, ako bi imel ta kup v vamp uboge krave spraviti.

Ravno taka bi bila tudi pri človeku, če bi le sam krompir jedel. Da bi se s samim krompirjem človeškemu trupu dostojna obilnost redivnih reči dala, bi mogel želodec veliko več krompirja povžiti, kar ga more prekuhati in redivnih reči bi šlo dosti brez vsega prida od njega preč.

Gospodarske skušnje.

(Kako se poznajo lanéne preše od ogršičnih?) Zavoljo više cene lanénih preš od ogršičnih se

dostikrat sliši, da se ogršične preše za lanéne prodajajo, in to je očitna goljufija. Dr. Juli Lehman, kteremu so bile preše izročene, da naj jih preišče, naznanja, kako se dá omenjena goljufija spoznati. On pravi: Lanéne preše se morajo sprvega v prah ali štupo zdrobiti, potem pa, najbolj v kakošnem visokem kozarcu, v katerem se postavimo toči ol (pivo), z mlačno vodo počasi mešati in potem tako dolgo pri miru držati, dokler se vse lušnice z vrha ne vsedejo doli. Gošava na dnu se pregleda: ali nima več ali manj črnorujavih ali temno-rudečkastih lušnic v sebi. Če se taci lušin obilo vidi, je znamenje, da so lanéne preše z ogršičnimi zmešane. Na dalje se dá to pozvediti, ako se od omenjene vode, ki nad goščavo v kozarcu stoji, nekoliko v kak drug kozarec odtoči, in na to se nekatere kapljice raztopljene sode ali natrona, in če bi tega pri rokah ne bilo nekoliko potašeljnov raztopljine na njo kane. Če potem ta, voda rumeno limonino barvo dobí, je goljufija gotova: ogršične preše so primešane lanénim. Če je med 100 deli lanénih preš le 8 delov ogršičnih vmes, naznanja to tudi duh v vodi raztopljenih preš: take preše dišijo nekoliko po gorčičnem ali ženofovem olji.

Obrtnijska skušnja.

(Prav dober klej ali kit, s kterim se les s steklom ali kamnjem lima). Navadni mizarski lim se z vodo zakuha, in kadar je vès raztopljen, se mu med vednim mešanjem nekoliko presejanega kuhinskega pepéla pridene, da je firnežu podoben. S to še vročo mažo se namažejo po licah tiste reči, ktere se imajo zlimati, in se skupaj stisnejo. Ko so se zlimane reči dovelj shladile, so se že tako trdno sprijele, da se tudi s silo narazen spraviti ne dajo.

Vraže pri poljedelstvu.

Ako pomislimo, koliko ljudskih šol imamo na Slovenskem, v kterih se v mnogih vednostih podučuje ljuba mladina, in po ti izobražuje vès narod; ako nadalje pregledavši liste naših „Novic“, vidimo toliko sto in sto lepih nauk, bodi si o poljedelstvu, živinoreji ali v drugih vednostih; in ako se zadnjič še ozremo na lepo število drugih knjig, zapopadajočih mnogotero koristnih nauk: res čuditi se moramo, da se brezštevila množica vraž še ni zgubila izmed ljudstva. Res je tudi na kmetih mnogo modrih umnih mož, ki ti babji veri toliko verjamejo, kolikor ji je v resnici verjeti — nič, ali vendar je še tistih veliko več, kterim je vraža sveta resnica.

Preglejmo nekoliko vrsto teh vraž in sicer le bolj tiste, v navadi pri poljedelstvu; vseh naštetih ni mogoče, njih število je neizrekljivo.

Za setev mnogovrstnih rastlin imajo svojo lastno prattiko; vsaka rastlina ima posebej svoj dan ali teden — drugi čas memo tega v ti babji pratiki odločenega je nesrečen, vsajene rastline ne poratajo. Tako se na priliko v nekterih krajih zlo bojé krompir cvetni teden saditi — „gré vès

v cvet" — pravijo. Mnogo pri setvi gledajo tudi na veter in luno; jug in polna luna sta jim ugodna. Znamenito je, da so že stari Rimljani pri setvi pazili na veter in luno; kaže nam to starodavnost nekterih vraž. Motili vendar bi se, menivši, da so se te vraže vse v nekdanjih časih izcimile: krompir se v naših krajih komaj kakih 100 let sadi, pa vendar ima on, kakor mnogo drugih novejših rastlin, svoje vraže.

Omeniti moramo tu ene vraže, ktera je daleč daleč razširjena in ki pri mnogih trdo vero najde. Če gré kmetovavec zjutraj na polje, na sejm ali po drugih opravilih, in če ga sreča kaka ženska, sosebno stara („baba“ — kakor pravi) obrne se nekter raji precej domú, kakor da bi dalje po opravkih šel, ker nesrečno bi bilo početje njegovo. Baba tedaj je znamenje nesreče. Kaj se ti je pač tako hudo pregrešila baba, da se je tolikanj bojiš? Mar je Bog, ko je ženo pripeljal Adamu v tovaršico, tako-le govoril: „Tu jo imaš, babo; v pogubo naj ti bo in nesrečo naj ti oznanuje njeno obličje.“ Če pa ni tako govoril, pa res ne vem, zakaj bi bil njeni pogled tolikanj v pogubo. Tudi petek je nekterim nesrečen dan; če bi imeli ta dan kako opravilo, raji ga odložijo.

Pri nekterih sadežih imajo pripomočke, po katerih sad gotovo dobro porata; tako koruze, lušene pred solnčnim vzhodom na pustni dan, nikdar vrane ne zobajo. Pri drugih sadežih imajo znamenja, po katerih spoznajo, ali bo vsajena reč se obnesla ali ne. Tako na nekterih krajih Gorenškega na sv. Lucije dan mnogovrstnega žita vsejejo v kako posodo, in ko iz zemlje izleze, dobro zalivajo. Če tu v posodi dobro raste, trdijo, da bo tako tudi rastlo na polji. Le čudim se, da nekteri to verjamejo. Kako bi v posodi lepo ne rastlo — v posodi na gorkem stoječi in dobro gleštani?

Tudi to, kako sejejo in sadijo v nekterih krajih, je kaj smešno, polno vraž. Tako v nekterih krajih lan seječ kmetovavec jako velike korake dela, zato, da bo tudi lan dolg. Kaj smešna je pa ta-le: Če hočeš debelih buč pridelati, moraš še, kadar jih sadiš, prav debelo lagati, — tako veli stara govorica. To je dobro, da ti vraži skoraj nihče več ne verjame!

Kakor žito in drugi manji sadeži imajo tudi drevesa lastne vraže — ob enem rečeno: skoraj vsaki sadež ima svoje vraže, če ne v tem, pa v drugem kraju. Pa naj bo tega zadosti; pojmo k važnišemu premišljevanju, da vidimo, kako so se te neumnosti med ljudstvo zaplodile in kako se je mogla ta babja vera vkljub vsemu poduku do današnjega dne ohraniti?

Da so nektare vraže silno stare, smo že vidili. Obče je stari čas napolnjen praznih pravljic in vraž, tudi sicer pametni možaki niso prosti takih neumnost. Pomislimo le, da še celó imenitni rimljanski natoroznanec Plini v svojih spisih pravi, „da meso divjega zajca stori tistega, ki ga povžije, za devet dni ljubeznjivega“ in še mnogo tacega. Tako tudi pripoveduje, da ima kamen „ametist“, vdolan v prstan, lastnost, da tisti, ki ga na prstu nosi, ni nikdar pijan, in ko bi še tako v se vlival. Kako lahko bi se bili prepričali, da je ta bosa, pa verjeli so.

Mislino si pa zdaj enega naših priprostih kmetičev; ravno gré žito sejat, med tem delom veje jug, žito porata — koj meni, da jug mu je naklonil bogato žetev. Ako se primeri, da prihodnje leto zopet ob jugu seje in mu sad spet lepo porata — koj oznani svojim sosedom zlato resnico: ob jugu sejte, gotovo vam bo poratalo, kakor je meni. Tako, menim, izcimilo se je večidel to babjeverstvo. Bolj ko je taka vraža stara, bolj resnična se jim dozdeva. „Že mojega starega očeta oče so tako ravnali — pravi — bo ja res?“ Kar pa so prededje govorili, to vsak vé, je našemu kmetu sveta, nepremakljiva resnica.

Poglejmo h koncu še, kaj bi bilo pač storiti, da se te vraže sčasoma populijo in zatarejo?

Kar se tiče nedolžnih vraž, najbolje je, jih pustiti kakor

so; pri vedno bolj razširjajoči se omiki bodo prej ali pozneje zginile. Če prazna vera kmetovavcu, ki hoče visok lan imeti, velike korake delati velí, pustimo mu to; če mu nič ne koristi, saj mu ne škoduje. Drugači pa je z vražami, ki zamorejo škodovati. Prazna vera na priliko velevala kmetu, ta in ta sadež na ta in ta dan saditi; dnevi so lepi, dobro bi bilo za setev, al kmet le še pričakuje zapoveda-nega dné, dokler slabo vreme nastane, ga od dela zadržuje in mu mnogokrat veliko škodo naklone — take vraže se morajo iztrebiti!

Dobro bi bilo, ako bi se med prostim ljudstvom biva-joči gospodje te reči poprijeli. Naj bi na ravno tiste dni, ktere vraža kot dneve sovražne in nesrečne razglasuje, mnogovrstnih sadežev vsajevali, in priprosto, lahkoverno ljudstvo tako djansko prepričali, da vse to vražno modro-vanje je prazna reč. Najbolji in gotovši pomoček pa je brez ugovora poduk, bodi si ustmeno v šolah, ali med ljudstvo raznešen po koristnih, podučnih knjigah ali časnikih. Vedno bolj med ljudstvom razširjajoči se nauk, spoznanje in omika pregnala bo vse vraže, kakor vshajajoče solnce prežene nočne tmíne.

A. Z.

Bandera in grbi obrtniških ali rokodelskih družb.

Navadno imajo obrtniške ali rokodelske družbe svoje zastave (bandera); na njih je namalan grb, kateri pomeni njihove opravila. Tako imajo:

Zdravniki in apotekarji: višnjevo in rumeno bandero; v sredi bandera je namalana tablica, na tablici pa zlata posodica, v kakoršni se zdravila hranijo; njihov patron: SS. Kozmas in Damian.

Peki imajo višnjevo in belo bandero, v sredi je namalana plava tablica, na tablici pa srebrna presta; patrona: Sv. Elizabeta.

Olarji (pivarji): rudeče in rumeno bandero, v sredi rumena tablica, na tablici poveznjena olarska posoda, na nji tri zlate pénence; patron: Sv. Florijan.

Bukvovezi: bandero rujavo rumeno. V sredi rumena tablica, na tablici zlate bukve; patron: Sv. Ludevík.

Bukvotiskarji: bandero črno in belo, v sredi bela tablica, na tablici lev z zlato krono na glavi; v krempljih drži dve črne tiskarske blazini; patrona: Sv. Katarina.

Bukvarji: bandero belo-rudeče in rumeno, v sredi pol srebrne pol zlate tablice, na tablici rudeč rak; patron: Sv. Bonifaci.

Vozniki: bandero plavo in zeleno, v sredi zelena tablica, na tablici zlat voz; patrona: Sv. Katarina.

Vrtnarji: bandero zeleno in belo; v sredi bela tablica; na tablici zeleno drevo s koreninami vred; patrona: Sv. Dorotea.

Krčmarji (oštirji): bandero rudeče in belo; v sredi rudeča tablica, na tablici srebrn kozarec, zraven kozareca nekaj srebrnih kruhov. Vrh tega namalano tudi srebrno solnce, luna in zvezde; patron: Sv. Goar.

Strojbarji (ledrarji): bandero rudeče in belo, v sredi rudeča tablica; na tablici dva srebrna strojbarska noža; patron: Sv. Jernej.

Steklarji (glažarji): bandero plavo in belo, v sredi bela tablica; na tablici okno z okroglimi šipami, zraven dšćica in steklorez (demant), patron: Sv. Serapion.

Zlatarji in srebrarji: bandero rumeno, plavo in belo; v sredi plava (modra) tablica, na tablici zlat pas; patrona: Sv. Agata.

Lončarji: bandero rudeče in rumeno, v sredi rumena tablica, na tablici rudeč lonec; patron: Sv. Goar.

Strugarji (drakslarji): bandero zeleno in belo, v sredi zelena tablica, na tablici srebrn lovsk rog; patron: Sv. Hubert.